

Vrijheid

Bijbeltekst uit Exodus 20

¹Toen sprak God deze woorden:

²'Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd.

³Vereer naast mij geen andere goden.

⁴Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde. ⁵Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de HEER, uw God, duld geen andere goden naast mij. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten; ⁶maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.

⁷Misbruik de naam van de HEER, uw God, niet, want wie zijn naam misbruikt laat hij niet vrijuit gaan.

⁸Houd de sabbat in ere, het is een heilige dag. ⁹Zes dagen lang kunt u werken en al uw arbeid verrichten, ¹⁰maar de zevende dag is een rustdag, die gewijd is aan de HEER, uw God; dan mag u niet werken. Dat geldt voor u, voor uw zonen en dochters, voor uw slaven en slavinnen, voor uw vee, en ook voor vreemdelingen die bij u in de stad wonen. ¹¹Want in zes dagen heeft de HEER de hemel en de aarde gemaakt, en de zee met alles wat er leeft, en op de zevende dag rustte hij. Daarom heeft de HEER de sabbat gezegend en heilig verklaard.

¹²Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de HEER, uw God, u geven zal.

¹³Pleeg geen moord.

¹⁴Pleeg geen overspel.

¹⁵Steel niet.

¹⁶Leg over een ander geen vals getuigenis af.

¹⁷Zet uw zinnen niet op het huis van een ander, en evenmin op zijn vrouw, op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, of wat hem ook maar toebehoort.'

Het thema van vandaag is vrijheid. Misschien had u niet direct de tekst van de tien geboden verwacht, bij een thema als vrijheid. Toch is het op deze plek dat voor Gods volk de vrijheid werd geboren.

Als ik u vraag, welk is het eerste van de tien geboden? Wat zegt u dan? Er is één God, vereer naast mij geen andere goden? Dat is in zekere zin juist. Maar weet u, toen ik aan de universiteit studeerde, sommigen onder ons zullen dat zeker herkennen, die vakken die van oktober tot juni liepen... en waarvan je met kerst in paniek raakte omdat de prof nog steeds de inleiding aan het uitleggen was... Als student kon ik daar zeer nerveus van worden, maar als volwassene begrijp ik dat, als je niet weet wat een vak als heuristiek precies betekent, dat al wat je daarover hoort te studeren zinloos is. Het is net zo met de tien geboden. Tien **woorden** zijn het om te beginnen. Tien geboden staat er niet in de bijbel. Woorden, dat ademt veel meer. Het Woord doet denken aan de schepping, het Woord doet denken aan Jezus, die de belichaming van het Woord van God was, het Woord doet denken aan "je woord geven", standvastig zijn. Woorden doen denken aan Gods woorden, de hele bijbel.

De tien woorden zijn geen opgesomd rijtje: ze beginnen met een inleiding. Een prachtige inleiding: ¹Toen sprak God deze woorden:

²Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd.

³Vereer naast mij geen andere goden.

De tien woorden staan in een context:

Vereer één God, en welke God !!, die u uit Egypte, uit het angstenland, heeft bevrijd, die u uit de slavernij, uit de gebondenheid, geketendheid, heeft bevrijd, één God, namelijk die die u heeft bevrijd!

Zie je het verschil, wanneer je het hebt over het eerste gebod "vereer één God" of wanneer je zegt: God heeft ons bevrijd. Om die vrijheid te bewaren, zullen we Hem vereren.

Vooraleer je je probeert te houden aan de tien woorden, en ook om het vol te houden, is het belangrijk gemotiveerd te zijn. Waarom zou je dat doen, je aan de tien woorden houden? – behalve omdat het redelijk zinnig is en een aantal van die woorden hun weg gevonden hebben naar zo ongeveer alle samenlevingen – Waarom zou je je aan de tien woorden houden?

Omdat de Heer je Bevrijder is. Omdat de Heer jou tot een vrij mens maakt. Omdat je een vrij mens bent en dat toch wil blijven...

Vrijheid is een raar iets.

In deze coronatijden voelen we ons allemaal gevangen. Zelfs na de eerste week versoepeling, nog steeds gevangen.

Maar aan de andere kant zorgen de regels ervoor dat de meesten onder ons kunnen blijven leven, dat de meesten onder ons zelfs niet ziek zijn. Jullie hebben allemaal de curve van het begin gezien. Dat heet in de wiskunde een hyperbool en die vindt haar einde in oneindig. Daar mag je niet aan denken. Waar zware ziekte en dood heersen, daar is van vrijheid niets meer over. Sommigen hebben het al meegemaakt, dat je echt zo ziek bent, dat je zelfs niet meer vrij kunt denken, dat je niet meer in staat bent om te bidden. Ik heb ettelijke keren aan een sterfbed gebeden op vraag van mensen die het zelf niet meer konden...

De coronaregels, de coronagevangenis betekenen voor ons allen vrijheid in een complexe crisis.

Precies zo is het met de tien woorden. God is Bevrijder. Het volk zat aan alles vastgekleusterd. Aan de Egyptische opziensers, aan het werk, aan hun lichaam, aan eten, nodig om te overleven, aan onmogelijke regels van steeds harder werken tot kinderen in de Nijl gooien...

Maar God leidde Mozes op. God brak farao's harde hart en het volk kon gàn.

En dan stonden ze daar in de woestijn. Wie waren ze? Niemand. Hun was verteld dat ze alleen dienden om te werken. Wat was hun identiteit? Geen idee. Hoe zouden ze samen gaan leven nu ze de tijd hadden om te leven? Geen regels.

In zekere zin zitten wij in deze crisis ook in de woestijn. We zijn noodgedwongen weggejaagd uit de vierentwintiguurseconomie en een dolgedraaide wereld – waaraan we ons helemaal hadden aangepast. En dan komt dat moment waarop je nauwelijks nog buiten mocht, waarop je je kinderen of kleinkinderen niet meer mocht zien, waarop je thuis moest werken én je kinderen opvoeden tegelijk, liefst binnen je vier muren of anders een wandelingetje in de buurt. En nu? Was de vraag. Hoe gaan we dat doen? Structuur in de dag krijgen, nieuwe regels om elkaar niet in de weg te lopen... zodat we in onze cocon toch weer kunnen ademen, toch weer een soort vrijheid tegenkomen, toch weer kunnen zijn wie we zijn.

Verder valt het op dat in de tien woorden er twee zijn waar bijzonder lang bij wordt stilgestaan:

⁵Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de HEER, uw God, **duld geen andere goden naast mij**. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten; ⁶maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.

Ik duld geen andere goden naast mij... Als wij niet ons niet afhankelijk hadden laten maken van geld, zouden er dan evenveel armen in de wereld zijn als nu? Als wij ons niet afhankelijk hadden laten maken van fijnproeverskost en exotische voeding, zouden er dan evenveel mensen geweest zijn die honger hebben in de wereld? Als wij ons niet afhankelijk hadden laten maken van groei, van immense groei, van imperia, van macht, van aanwezigheid tot in alle uithoeken van de wereld, zou de wereld er dan niet anders hebben uitgezien, zouden we überhaupt iets zo omvangrijks als de coronacrisis gehad kunnen hebben?

De wereld draait op één basis: de mens die zoveel mogelijk wil voor zichzelf en het leuke is dat daardoor veel mensen welvaart krijgen. En dat je daarvan kunt genieten zonder al te veel te denken aan die veel meer mensen die er het slachtoffer zijn. Je kunt ze trouwens financieel steunen en dan hou je er nog een extra goed gevoel aan over... Welke zijn onze goden, welke zijn onze echte drijfveren? Want dat is het toch? Als je alleen, enkel en alleen God als God beschouwt, dat jij er voor Hem bent – en niet Hij voor jou... dan is Hij jouw drijfveer, de enige. Wat voor ongelofelijk andere wereld zouden we hebben als mensen alleen de ene God als drijfveer hadden... Zouden we niet veel méér vrijheid hebben?

Ik duld geen andere goden naast mij – voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, tot in de vierde generatie... Of wat dachten we? Dat wij de lucht konden blijven vervuilen met constante vliegvluchten en een gigantische aanvoer van materiaal met schepen, dat we konden blijven het zeewater met microplastics vullen, zonder dat onze kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen daar last van hebben? Dat we er minnaars en minnaressen op na konden houden en dat onze kinderen een voorbeeld van trouw zouden zijn... We weten allemaal hoe het werkt. We moeten niet boos kijken naar God. Het zal ons eerder verbazen, dat wanneer wij God dienen, Hij ons genadig is tot in het duizendste geslacht !!

Als je God dient, wil dat zeggen dat het leven niet om jezelf draait, maar om Hem.

Het tweede van de tien woorden, waaraan uitgebreid aandacht wordt besteed, is de sabbat. We noemden al de vierentwintiguurseconomie. Het is duidelijk dat de mens een wezen is dat altijd voort wil doen. Waarom zou je een zevende van je opbrengst laten liggen, door een rustdag in te schakelen?

Voor de rust van de mens – voor de rust van de aarde – er zijn al voordelen bewezen. Maar in de bijbel gaat het er enkel om dat God dat vraagt, omdat Hij dat zelf ook heeft gedaan. Er is geen andere reden. Toen God de wereld had geschapen had hij nood aan rust en gezien wij beeld dragers van die God zijn hebben wij nood aan die rust. Weerom. De wereld draait niet om ons. Op zo'n zevende dag kunnen we relativiseren. Het overgeven aan God. De wereld draait ook verder zonder onze werkijsver, onze gedrevenheid, onze prestatiedrang... Net zoals de coronacrisis, laat de sabbat ons stilstaan. Hoeveel mensen beseffen het niet, op dit moment, dat een mens af en toe moet stilstaan. Maar hoeveel mensen doen het?

De sabbat is nochtans het toppunt van bevrijding. Je bevrijdt je van al wat jou gevangenhoudt. Van je ego – alles zelf te moeten realiseren, van je drukke agenda, van de opgejaagdheid hier en daar te moeten zijn en dit en dat tegen die deadline klaar te hebben, van de hebzucht – op sabbat wordt er niet gekocht. Er wordt alleen gedacht aan Diegene die ons het leven heeft gegeven. Er wordt gedacht aan wie we zijn. Vrije mensen. – Dat wil niet zeggen dat er geen regels zijn – we zijn namelijk niet alleen op deze wereld. We zijn allemaal vrij. We schenken elkaar vrijheid, zoals God ons de vrijheid schenkt.

Leven als een vrij mens is in de bijbel niet een leven waar het losjes aan toegaat en waarbij we zoveel mogelijk voordeel, comfort en onafhankelijkheid voor onszelf verwerven.

Vrijheid in de bijbel is iets helemaal anders. Het is weten dat je leven en de lucht die je inademt van God komen en er alles aan doen, opdat een ander dat ook kan beseffen en beleven.

Laten we bidden:

Eeuwige God, Schepper van het leven, U die ons bevrijdt uit allerlei soorten gevangenschap. U die ons vrijzet door ons te laten weten dat de wereld niet om ons draait. Leer ons loslaten om de ander te laten leven. Leer ons vertrouwen op de weg die U ons geeft. Stort in ons hart uw Geest uit, vervul ons daarvan, opdat we zien wat echt belangrijk is.

Geef ons de moed om als kerk die boodschap in de wereld te laten klinken, juist nu, nu er overal stemmen opgaan die zeggen: het moet anders, we hebben het verkeerd aangepakt.

Inspireer ons om ons leven om te keren, af te keren van wat ons teveel bezighoudt of wat ons zoveel bezighoudt dat wij geen tijd meer voor U overhebben.

Dat uw sjaloorn over ons mag komen, dat wij die mogen uitdragen in de wereld rondom ons. Open vele harten, Heer. Amen.